

Tro på egne evner og mestringsoplevelser

Af Ane Qvortrup og Jacob Christensen

Da Corona-epidemien brød ud i Danmark i marts 2020, blev skolen, lærerne, pædagogerne og lederne, eleverne, forældrene og skole-hjem-samarbejdet sat under pres. Med meget kort varsel blev alle elever sendt hjem som følge af skolelukninger, og undervisningen skulle gennemføres som hjemmeundervisning. Hurtigt meldte spørgsmålene sig: hvad betyder dette for elevernes læring, trivsel og sociale relationer, for forældrene der skulle balancere mellem arbejde, hjemmeundervisning og familieliv, og for underviserne der med få dages varsel skulle foretage en digital omstilling og gennemføre undervisning på afstand?

I slutningen af marts udarbejdede vi, en forskergruppe fra Aarhus Universitet og Syddansk Universitet, et spørgeskema, som i første uge af april blev sendt ud til alle elever i 3.-9. klasse og deres forældre i Aarhus, Frederikshavn, Hjørring, Lemvig, Odense og Svendborg kommuner. Svarene giver et unikt datamateriale.

I undersøgelsen har vi spurgt ind til elevernes tro på egne evner – det der i forskningslitteraturen hedder self efficacy, hvilket i høj grad opstår på baggrund af elevers mestringsoplevelser. Valget af disse fokuseringer er begrundet i det, at vi fra forskning ved, elevers tro på egne evner er afgørende for både elevers deltagelse i og deres udbytte af undervisning. Samtidig forventer vi, at situationen, hvor de deltager i undervisning på afstand uden en kontakt til og løbende forventningsafstemning med læreren og læringsfællesskabet i form af klassen, som de til dagligt indgår i, kan udfordre deres mestringsoplevelser og på sigt påvirke deres tro på egne evner. Self efficacy handler om, hvorvidt eleverne tror, de kan det, der kræves, og om de fagligt lever op til niveauet i skolen og faget. Heroverfor handler mestringsoplevelse om at føle det man gør i en konkret situation lykkes. Kan jeg finde ud af at arbejde på den og den måde? Lykkes det med den opgave, jeg skulle løse? Tidligere undersøgelser viser, at elevers self efficacy og mestringsoplevelser har betydning for, om eleverne bliver ved med at arbejde eller giver op. Hvis man ikke tror på egne evner, vil man i højere grad have en tilbøjelighed til at begrunde en manglende succes med mangel på egne evner og derfor give op, fremfor at begrunde den manglende succes med en simpel fejl eller den tilgang, man valgte, og enten prøve den samme eller en ny tilgang igen. Noget tilsvarende gør sig gældende med mestringsoplevelser. Hvis man ikke oplever, det lykkes med det man gør i en konkret situation, vil man ikke blive ved med at holde fast og fortsætte engagementet. Disse forhold gælder generelt, men når eleven sidder hjemme uden den direkte kontakt til læreren, vil det være sværere for læreren at holde løbende øje og opfordre til at fortsætte arbejdet – det bliver vanskeligere at motivere eleven.

I undersøgelsen får vi indblik i elevernes tro på egne evner i Corona-situationen igennem deres angivelse af enighed med udsagnet "Jeg forstår det meste af det, vi arbejder med", mens vi får indblik i deres mestringsoplevelser gennem deres angivelse af enighed med udsagnet "Jeg klarer mig godt med denne slags undervisning". Ved begge udsagn markerer eleverne deres enighed på en 5 pkt.-skala gående fra 'Helt enig' og "Overvejende enig" over "Hverken enig eller uenig" til "Overvejende uenig og "Helt uenig" (herudover en mulighed for at svare "ved ikke").

Elevernes indikationer af enighed med udsagnene gør det klart, at langt størstedelen af eleverne oplever en høj grad af tro på egne evner, mens også en stor, men dog mindre, del oplever en høj grad af mestringsoplevelser.

- "Jeg forstår det meste af det, vi arbejder med": 80,5% er helt eller overvejende enige, mens kun 6,7% er helt eller overvejende uenige

- "Jeg klarer mig godt med denne slags undervisning": 57% er helt eller overvejende enige, mens 18,4% er helt eller overvejende uenige

Det skal bemærkes, at en fordeling på køn viser, at der ingen store forskelle er mellem drenge og piger i undersøgelsen. Imidlertid er der grund til at bemærke, at 18,4% er helt eller overvejende uenige i, at de klarer sig godt i den form for undervisning, som de modtager under Corona-karantænen. Dette kan som nævnt udfordre deres fastholdenhed ift. deltagelse, men det kan også – over tid – være med til at påvirke deres tro på egne evner. Denne risiko bekræftes et andet sted i undersøgelsen, hvor flere elever udtrykker tvivl ift. hvordan de klarer sig. Eleverne bliver på en 5 pkt.-skala gående fra 'Helt enig' og 'Overvejende enig' over 'Hverken enig eller uenig' til 'Overvejende uenig' og 'Helt uenig' (herudover en mulighed for at svare 'Ved ikke') bedt om at udtrykke deres enighed med udsagnet "Jeg ved ikke rigtig, hvordan jeg klarer mig"

- "Jeg ved ikke rigtig, hvordan jeg klarer mig": 33,8% er helt eller overvejende enige, mens 36,4% er helt eller overvejende uenige

Der er altså en tredjedel af eleverne, der føler sig usikre på, hvordan de klarer sig. Dette er der særlig grund til at være opmærksomme på ift. de elever (6.-10. klasse), der fortsætter hjemmeundervisningen. For 9. og 10. klasses eleverne bekræftes dette yderligere af deres indikationer på to af de udsagn, vi beder dem forholde sig til ift. de kommende eksamener: "Jeg har svært ved at vurdere, om jeg når at lære det, jeg skal" og "Jeg har ro på, det skal nok gå". Ved begge udsagn markerer eleverne deres enighed på en 5 pkt.-skala gående fra 'Helt enig' og "Overvejende enig" over "Hverken enig eller uenig" til "Overvejende uenig og "Helt uenig" (herudover en mulighed for at svare "ved ikke"). Svarene fordeler sig på følgende måde:

- "Jeg har svært ved at vurdere, om jeg når at lære det, jeg skal": 62,9% er helt eller overvejende enige, mens 15% er helt eller overvejende uenige
- "Jeg har ro på, det skal nok gå": 56,2% er helt eller overvejende enige, mens 21,7% er helt eller overvejende uenige

En meget stor del af 9.-10. klasses-eleverne føler sig altså usikre på, om de når at lære det, de skal, mens også mere end en femtedel indikerer at være urolige ift. de kommende eksamener. I den forstand kan man sige, at de er udfordrede både på deres mestringsoplevelser og tro på egne evner.

Når det kommer til spørgsmålet om, hvad skole og lærere kan gøre for at styrke elevernes tro på egne evner og deres mestringsoplevelser, så ved vi generelt fra litteraturen, at det kan have stor betydning at italesætte det forhold, at manglende succes med fx en opgave ofte bunder i en simpel fejl eller den valgte tilgang, fremfor at det bunder i elevernes evner. Samtidig har løbende (formativ) feedback betydning herfor.

I den gennemførte undersøgelse viser korrelationsanalyser¹, at følgende variable korrelerer (variablerne har en indbyrdes sammenhæng) med udsagnet om elevernes mestringsoplevelser ("Jeg klarer mig godt med denne slags undervisning"):

- "Jeg ved for det meste, hvad lærerne vil have mig til at lave"*** (moderat korrelation)
- "Hvis der er opgaver, jeg ikke forstår, er det nemt at få hjælp fra en lærer" *** (moderat korrelation)

¹ Korrelationer er udregnet ved brug af Pearson's korrelations koefficient. Denne metode bruger "parwise deletion", hvilket betyder at det kun er respondenter der har afgivet svar på begge variable, der indgår i estimationen af Pearson's korrelations koefficienten. R² estimeret med bivariat lineær OLS regression mellem variablerne.

* p>0,05, ** p>0,01, *** p>0,001

- "Det er nemt at følge med i undervisningen"*** (stærk korrelation)

Disse aspekter kan det altså være vigtigt at fokusere på, både i den fortsatte undervisning under Corona-karantænen og i undervisningen af de elever, der er tilbage på skolerne.